

Džeјms Freј

PARAMPARČAD

Prevela
Marija Vukosavljević

ODISEJA
Beograd, 2007.

Mladić je otišao kod starca da traži savet.
Deda, razbio sam nešto.
U kakvom je stanju?
Razbijeno na paramparčad.
Onda ne mogu da ti pomognem.
Zašto?
Ne mogu ništa da uradim s tim.
Zašto?
Ne može da se popravi.
Zašto?
Nema mu pomoći. Razbijeno je na paramparčad.

Paramparčad

Probudilo me je zujanje avionskog motora i osećaj da mi nešto toplo curi niz bradu. Podižem ruku da opipam lice. Fale mi četiri prednja zuba, imam rupčagu u obrazu, nos mi je slomljen a oči su mi se skoro zatvorile koliko su kapci natekli. Otvaram ih i gledam oko sebe, ja sam u zadnjem delu aviona i nema nikoga kraj mene. Gledam svoju odeću, pokrivena je raznobojnom mešavinom pljuvačke, ba-
la, urina, povraćke i krvi. Rukom tražim dugme za poziv, nađem ga i pritisnem, če-
kam i tridesetak sekundi kasnije stiže stjuardesa.

Kako mogu da vam pomognem?

Gde idem?

Ne znate?

Ne.

Idete u Čikago, gospodine.

Kako sam dospao ovde?

Doveli su vas doktor i dva čoveka.

Jesu li nešto rekli?

Razgovarali su s kapetanom. Rečeno nam je da vas pustimo da spavate.

Za koliko ćemo sleteti?

Za dvadesetak minuta.

Hvala vam.

Iako je nijednom nisam pogledao, znam da se osmehuje i da me sažaljeva. Ne
treba da joj bude žao.

Ubrzo potom avion sleće. Gledam oko sebe da proverim imam li slučajno ne-
što sa sobom, ali nema ničega. Ni karte, ni torbe, ni odeće, ni novčanika. Sedim i
čekam i pokušavam da shvatim šta se dogodilo. Ništa mi ne pada na pamet.

Kad konačno svi putnici izađu, ustajem i krećem prema vratima. Polako napre-
djem. Nakon otprilike pet koraka, ponovo sednem.

Hodanje otpada. Vidim svoju drugaricu stjuardesu i podignem ruku.

Je l' vam dobro?

Nije.

Šta nije u redu?

Zaista ne mogu da hodam.

Ako uspete da stignete do vrata, mogu da vam dam stolicu.

Jesu li vrata daleko?

Nisu.

Ustanem. Klecnem. Ponovo sednem. Piljim u pod i duboko udahnem.

Biće vam bolje.

Podižem pogled i ona se osmehuje.

Dodite.

Pruža mi ruku i ja je prihvatim. Ustanem i naslonim se na nju i uz njenu pomoć stižem do vrata.

Odmah se vraćam.

Puštam njenu ruku i sedam na čelični most koji povezuje avion i kapiju.

Neću ja nigde.

Ona se osmehne a ja je posmatram dok odlazi pa zatvorim oči. Boli me glava, bole me usta, bole me oči, bole me ruke.

Bole me stvari za koje ne znam ni kako se zovu.

Protrljam stomak. Osećam kako dolazi. Brzo i snažno i bolno. Nema načina da se zaustavi, samo zatvori oči i pusti nek ide svojim tokom. Dolazi i ja se trzam od smrada i bola. Ništa ja tu ne mogu.

Oh, Bože.

Otvaram oči.

Dobro mi je.

Oдох da nađem doktora.

Biće mi dobro. Samo me izvedite odavde.

Možete li da stojite?

Aha, mogu.

Ustanem, otresem se, obrišem ruke o pod i sednem u invalidska kolica koja mi je prinela. Ona obiđe stolicu i stane pozadi i krene da me gura.

Da li vas neko čeka ovde?

Nadam se.

Ne znate.

Ne.

Šta ako ne bude nikog?

Događalo se i pre, snaći ću se.

Izlazimo iz prolaza kroz kapiju. Pre nego što uopšte dobijem priliku da pogledam unaokolo, moji majka i otac stoje ispred mene.

Oh, Isuse.

Molim te, mama.

Oh, Bože, šta se dogodilo?

Neću da pričam o tome, mama.

Isuse Hriste, Džimi. Šta se, do đavola, dogodilo?

Sagne se i pokuša da me zagrli. Ja je odgurnem.

Mama, hajde samo da odemo odavde.

Tata obilazi kolica i stane iza. Tražim pogledom stjuardesu, ali ona je nestala. Baš joj hvala.

Jesi li dobro, Džimi?

Zurim pred sebe.

Ne, tata, nisam dobro.

On pogura kolica i krećemo.

Imaš li neku torbu?

Majka još uvek plače.

Ne.

Ljudi bulje u nas.

Je l' ti treba nešto?

Treba mi da se izgubimo odavde, tata. Jebiga, samo me odvedi odavde.

Odguraju me do svojih kola. Uskočim na zadnje sedište, skinem majicu i leg-

nem. Tata pali kola i vozi, mama nastavlja da plače, ja zaspim.

Budim se nakon otprilike četiri sata. Glava mi se izbistrila, ali mi sve bubnji. Sedam napred i gledam kroz prozor. Svratili smo na benzinsku pumpu negde u Viskonsinu. Nema snega, ali je hladno. Tata otvara vozačka vrata, seda i zatvara vrata. Drhtim.

Probudio si se.

Aha.

Kako se osećaš?

Posrano.

Majka je unutra, otišla je da se umije i da pokupi sve što nam treba. Je l' tebi treba nešto?

Flaša vode i nekoliko flaša vina i paklo cigareta.

Ozbiljno?

Aha.

To je loše, Džejmse.

Potrebno mi je.

Ne možeš da sačekaš.

Ne.

Uznemirićeš majku.

Baš me briga. Potrebno mi je.

On otvori vrata i ode na pumpu. Ja legnem pozadi i zurim u plafon. Osećam kako mi srce ubrzava, podižem ruku i pokušavam da je držim uspravno. Nadam se da će biti brz.

Dvadeset minuta kasnije, flaše su prazne. Sedim i palim cigaretu, otpijem gutljaj vode. Mama se okreće.

Bolje?

Kako se uzme.

Idemo u brvnaru.

Shvatio sam.

Kad stignemo tamo, odlučićimo šta da radimo.

Dobro.

Šta ti misliš?

Trenutno ne želim da mislim.

Moraćeš uskoro.

Onda ću da sačekam do tada.

Uputili smo se na sever, prema brvnari. Usput sam saznao da su moji roditelji, koji žive u Tokiju, već dve nedelje poslom u Americi. U četiri ujutro ih je pozvao ortak koji je bio sa mnom u bolnici. Našao ih je u hotelu u Mičigenu. Rekao im je da sam pao na glavu niz požarne stepenice i da misli da bi trebalo da mi nekako pomognu. Nije znao na čemu sam; znao je samo da sam preterao i da mi je loše. Oni su cele noći vozili do Čikaga.

Pa šta je to bilo?

Šta, šta je bilo?

To što si uzeo?

Nisam siguran.

Kako možeš da ne znaš?

Ne sećam se.

Čega se sećaš?

Delića i parčića.

Šta na primer?

Ne sećam se.

Vozimo se u tišini i nakon nekoliko mučnih minuta, stižemo. Izlazimo iz kola i ulazimo u kuću, ja se tuširam, odavno sam zreo za kupanje. Kad izađem, na krevetu me čeka čista odeća. Obučem se i odem u sobu svojih roditelja.

Piju kafu i razgovaraju, ali začute kad se ja pojavim.

Ćao.

Mama opet zaplače i skreće pogled u stranu. Tata gleda u mene.

Je l' ti bolje?

Nije.

Trebalo bi da malo odspavaš.

Hoću.

Dobro.

Gledam mamu. Ona ne može da me pogleda. Dišem.

Samo sam...

Skrenem pogled u stranu.

Samo sam, znate.

Gledam u stranu, ne mogu da ih pogledam.

Samo sam hteo da vam kažem hvala. Što ste me pokupili.

Tata se osmehne.

Uhvati mamu za ruku, ustanu, priđu i zagrlje me. Ne volim kad me dodiruju pa se izmaknem.

Laku noć.

Laku noć, Džejmse. Volimo te.

Okrenem se i izađem iz njihove sobe, zatvorim vrata i odem u kuhinju. Preturam po plakarima i iskopam neotvoren polulitarski viski. Prvi gutljaj mi uznemiri stomak, ali posle je sve u redu. Odem u svoju sobu i pijem i spržim nekoliko cigareta i mislim na nju i u nekom trenutku nailazi tama i moja me sećanja iznevere.

Ponovo u kolima s glavoboljom i zadahom. Idemo na severozapad, ka Minesoti. Moj otac je obrnuo nekoliko brojeva telefona i sad me vode na kliniku a ja nemam nijednu drugu opciju pa se slažem da provedem neko vreme tamo i za sada nemam ništa protiv. Postaje hladnije.

Lice mi je u sve gore stanju i grozno je nateklo. Teško mi je da govorim, jedem, pijem, pušim. Tek treba da se pogledam u ogledalu.

Stajemo u Mineapolisu da vidimo mog starijeg brata. On se preselio tamo posle razvoda i zna kako se dolazi do klinike. Sedi sa mnom na zadnjem sedištu, drži me za ruku i to mi pomaže jer se plašim.

Stižemo na parking i parkiramo kola, ja dovršavam bocu i izlazimo, idemo prema ulazu u kliniku. Ja i brat i majka i otac. Cela moja porodica. Idemo na kliniku.

Zastajem i oni staju sa mnom. Buljim u zgradu. Niska i dugačka i povezana. Funkcionalna. Jednostavna. Preteća.

Želim da pobegnem ili umrem, ili da se razvalim. Želim da budem slep i nem i da nemam srca. Želim da se zavučem u rupu i da nikad ne izađem. Želim da izbrišem svoje postojanje s ove mape. Direktno s proklete mape. Udahnem duboko.

‘Ajmo.

Ulazimo u malu čekaonicu. Žena sedi za stolom i čita modni časopis. Podiže pogled.

Mogu li da vam pomognem?

Otac joj priđe i razgovara s njom a majka, brat i ja nađemo stolice i sedamo.

Tresu mi se ruke i stopala i usne i grudi. Tresu se iz mnogo razloga.

Majka i brat se premeste pored mene i uzmu me za ruke, drže ih i mogu da osećate šta mi se dešava. Gledamo u pod i ne pričamo. Čekamo i držimo se za ruke i dišemo i mislimo.

Moj otac završava razgovor sa ženom, okrene se i stane ispred nas. On izgleda zadovoljno a žena telefonira. On klekne.

Sada će te primiti.

U redu.

Biće ti dobro. Ovo je dobro mesto. Najbolje mesto.

Tako sam čuo.

Jesi li spreman?

Pretpostavljam.

Ustajemo i krećemo u malu sobu u kojoj za stolom s računarom sedi čovek. Sačekuje nas na vratima.

Izvinite, moraćete da ga ostavite ovde.

Otac klimne glavom.

Mi ćemo ga primiti a posle možete da pozovete da proverite kako mu je.

Majka brizne u plač.

Na pravom je mestu. Ne brinite.

Moj brat skreće pogled.

Na pravom je mestu.

Okrećem se i oni me grle. Jedno po jedno, snažno. Stežem ih i stiskam, da im pokažem šta mogu. Okrenem se i bez reči uđem u sobu, čovek zatvori vrata i oni nestaju.

Čovek mi pokaže stolicu i vraća se za svoj sto. Smeši mi se.

Ćao.

Zdravo.

Kako si?

Kako izgledam?

Ne baš dobro.

Osećam se gore.

Zoveš se Džejms. Imaš dvadeset tri godine. Živiš u Severnoj Karolini.

Aha.

Ostaćeš s nama neko vreme. Slažeš li se?

Za sada.

Da li znaš nešto o ovoj ustanovi?

Ne.

Da li želiš da saznaš nešto?

Nije me briga.

On se osmehne, na trenutak se upilji u mene. Govori.

Mi smo najstarija rezidencijalna ustanova za lečenje alkoholizma i narkomani-
je na svetu. Klinika je osnovana 1949. u jednoj staroj kući koja se nalazila na me-
stu ove zgrade, a sada postoje trideset dve međusobno povezane zgrade. Lečili smo
preko dvadeset hiljada pacijenata. Imamo najveći procenat uspeha od svih ustano-
va na svetu. U svakom trenutku imamo između dvesta i dvesta pedeset pacijenata
raspodeljenih u šest odeljenja, od kojih su tri namenjena smeštaju muškaraca a tri
smeštaju žena. Verujemo da pacijenti treba da ostanu ovde onoliko vremena koliko
im je potrebno, a ne neko određeno vreme kao, na primer, u dvadesetosmodnev-
nom programu. Iako je boravak ovde skup, mnogi naši pacijenti su ovde zahvalju-
jući stipendijama koje smo im pronašli i subvencijama koje obezbeđujemo. Prima-
mo donacije od nekoliko miliona dolara. Ne samo da lečimo pacijente, već smo
jedna od vodećih istraživačkih i obrazovnih institucija u oblasti studija zavisnosti.
Trebalo bi da sebe smatraš srećnim što si ovde i trebalo bi da budeš oduševljen što
ćeš početi novo poglavlje u svom životu.

Piljim u čoveka. Ne govorim. Pilji i on u mene, čeka da nešto kažem. Prolazi
neprijatan trenutak. On se smeška.

Jesi li spreman da počneš?

Ja se ne smeškam.

Važi.

On ustane i ja ustanem i krećemo niz hodnik. On govori a ja ne.

Vrata su ovde uvek otvorena, tako da ako hoćeš da odeš, možeš. Nije dozvoljeno korišćenje opojnih supstanci i ako te uhvate da ih uzimaš ili poseduješ, bićeš izbačen. Nije ti dozvoljeno da bilo kojoj ženi ovde kažeš ništa osim zdravo, ne računajući doktorke, sestre i osoblje. Ako prekršiš ovo pravilo, bićeš izbačen. Postoje i druga pravila, ali ova su jedina koja za sada treba da znaš.

Ulazimo u medicinsko krilo. Tamo su male sobe i doktori i sestre i apoteka. Na ormarićima su velike čelične brave.

On mi pokaže da uđem u neku sobu. U njoj je krevet i stočić i stolica i toalet i prozor. Sve je belo.

On stoji na vratima a ja sedim na krevetu.

Sestra će doći za par minuta da popriča s tobom.

U redu.

Jesi li dobro?

Nisam, osećam se kao govno.

Biće ti bolje.

Aha.

Čovek odlazi i zatvara vrata i ja ostajem sam.

Lupkam nogama, dodirujem lice, prelazim jezikom preko desni. Hladno mi je i postaje još hladnije. Čujem kako neko vrišti.

Vrata se otvaraju i sestra ulazi u sobu. Obučena je u belo, skroz je u belom, i nosi metalnu tablu s prikaceanim papirom. Seda u stolicu kraj stočića.

Zdravo, Džejmse.

Zdravo.

Moram da ti postavim nekoliko pitanja.

Dobro.

Takođe, moram da ti izmerim krvni pritisak i puls.

Dobro.

Koje opojne supstance obično koristiš?

Alkohol.

Svaki dan?

Da.

U koje vreme počinješ da piješ?

Kad se probudim.

Ona ubeleži.

Koliko piješ dnevno?

Koliko god mogu.

Koliko je to?

Dovoljno da od toga izgledam ovako.

Ona me pogleda. Zabeleži.

Da li uzimaš još nešto?

Kokain.
 Koliko često?
 Svaki dan.
 Ubeleži.
 Koliko?
 Koliko god mogu.
 U kom obliku?
 U poslednje vreme kao krek, ali godinama unazad u svakom obliku u kojem postoji.
 Ubeleži.
 Još nešto?
 Pilule, eside¹, pečurke, met², PCP³ i lepak.
 Ubeleži.
 Koliko često?
 Kad imam.
 Koliko često?
 Par puta nedeljno.
 Ubeleži.
 Primakne mi se i izvadi stetoskop.
 Kako se osećaš?
 Grozno.
 Na koji način?
 Na svaki način.
 Krene rukom ka mojoj košulji.
 Mogu li?
 Slobodno.
 Podigne mi košulju i spušta mi stetoskop na grudi. Sluša.
 Udahni duboko.
 Sluša.
 Dobro. Udahni ponovo.

¹ *Acid* – engl. kiselina, sleng za LSD. (Prim. prev.)

² Metamfetamin (*methamphetamine* ili *desoxyephedrine*) je psihostimulativ koji se popularno skraćeno naziva „met“. Kao lek Desoxyn se prepisuje za narkolepsiju i poremećaj gubitka pažnje. Upotrebljava se ilegalno kao droga. Često se koristi u kristalu (kristalni met) i tada se puši. Izaziva euforiju, uzbuđenje i jaku zavisnost. Oni koji ga koriste mogu da postanu opsesivni ili da opsesivno ponavljaju neke radnje, poput čišćenja, pranja ruku i slaganja i preslaganja nekih predmeta. Apstinencijalnu krizu karakteriše pojačano spavanje, povećana želja za hranom i simptomi slični depresiji, često praćeni anksioznošću i žudnjom za drogom. (Prim. prev.)

³ PCP (*phencyclidine*) se pedesetih godina prošlog veka koristio kao anestetik, ali se više ne upotrebljava za lečenje ljudi jer su pacijenti koji su ga koristili postajali uzrujani, iracionalni i imali su halucinacije. Danas pojedinci koriste PCP zbog toga što stvara izmenjena stanja svesti i zbog halucinogenih efekata. Zavisnici ušmrkuju PCP u prahu, gutaju tablete i kapsule ili puše ovu drogu tako što je kao prah dodaju na lišće marihuane, nane, peršuna ili origana. (Prim. prev.)

Spušta košulju, odmiče se i beleži.
Hvala ti.
Nasmešim se.
Je l' ti hladno?
Jeste.
Uzima aparat za merenje pritiska.
Je l' ti se povraća?
Da.
Uvije mi aparat oko ruke. Boli me.
Kad si poslednji put konzumirao nešto?
Pumpa aparat.
Nedavno.
Šta i koliko?
Popio sam bocu votke.
Koliko je to u poređenju s tvojom uobičajenom dnevnom dozom?
Nije za poređenje.
Gleda brojač, kazaljka se pomera i ona ubeleži i skloni aparat.
Izaći ću nakratko, ali ću se vratiti.
Ja piljim u zid.
Moramo da te detaljno pregledamo i verovatno ćemo morati da ti damo neke lekove za detoksikaciju.
Vidim senku i čini mi se da se pomera ali nisam siguran.
Sada ti je dobro, ali mislim da ćeš početi da osećaš izvesne stvari.
Vidim još jednu. Odvratna je.
Ako ti zatrebam, pozovi me.
Odvratna je.
Ona ustane i nasmeši se, vrati stolicu na mesto i ode. Izujem cipele i uvučem se pod ćebad, zatvorim oči i zaspiću.
Budim se i hvata me drhtavica, sklupčam se i stisnem pesnice.
Znoj mi curi niz grudi, ruke, pozadi niz noge. Peče me po licu.
Uspravim se, sedim i čujem nekoga kako cvili. Vidim bubu u čošku, premda znam da nije tamo. Zidovi se primiču i odmiču i primiču se i odmiču i mogu da ih čujem. Zapušim uši, ali nije dovoljno.
Ustanem. Gledam oko sebe. Ne znam ništa. Gde sam, zašto, šta se dogodilo, kako da pobegnem. Moje ime, moj život.
Sklupčam se na pod i slomljen sam, slike i zvuci su me svladali. Stvari koje nikada nisam video ni čuo niti čak znao da postoje. Dolaze s plafona, vrata, prozora, stola, stolice, kreveta, klozeta. Dolaze iz prokletog klozeta. Tamne senke i sjajna svetla i blesak plavog i žutog i crvenog, tamnog kao crvenilo moje krvi. Kreću se prema meni i vrište na mene i ne znam šta su ali znam da pomažu bubama. Vrište na mene.

Počinjem da se tresem. Tresem tresem tresem. Čitavo telo mi se trese i srce mi ubrzava i vidim ga kako udara kroz grudi i znojim se i peče me. Bube mi mile po koži i ujedaju me a ja pokušavam da ih ubijem. Grebem kožu, čupam kosu, ujedam se. Nemam zube i ujedam se, a tu su senke i jaka svetlost i blesak i krici i bube bube bube. Izgubljen sam. Jebote, potpuno sam izgubljen.

Vrištim.

Upišam se.

Userem se u gaće.

Sestra se vraća i zove pomoć. Ljudi u belom ulaze i stavljaju me u krevet i drže me. Pokušavam da ubijem bube ali ne mogu da se pomerim, tako da one žive. U meni. Na meni. Osećam stetoskop i aparat za merenje pritiska i ubod igle u rame i drže me.

Zaslepljen sam crnilom.

Nema me.